

Lingvistik IV

Konstituenter och frasstruktur

(baserat på material från Mikael Svensson)

Frågor från förra veckan

Fråga:

Hur böjs ordet *äpple*? Och heter det *äppelmos* eller *äpplemos*?

Svar:

Äpple böjs *ett äpple, äpplet, flera äpplen, äpplena* i standardskrift.

Regionalt förekommer också andra former. I sydsvenskt och västsvenskt talspråk heter det ofta *flera äpple*. I finlandssvenskt talspråk heter det *ett äppel, flera äppel*.

Äpplemos, äpplesaft, äppleträd o.s.v. är normalformer i Sydsverige, medan *äppelmos, äppelsaft, äppelträd* är vanliga i resten av landet.

e

Äpple- eller äppelpaj?

↪ Dela

Publicerat tisdag 5 juli 2011 kl 12.50

Äppelpaj. Det heter ju *Äpple* och ändå säger man inte *äpplepaj*, för det låter ju knasigt. Jag bor i Småland, och så är det ju här men finns det någonstans i Sverige där *äppelpaj* är gängse uttal?

Äpplet är ett kärt exempel på variation i svenskan! Man kan, grovt uttryckt, säga att i Götaland äter man *äpplemos*, i Svealand och Norrland äter man *äppelmos*. I många butiker kan man se en burk *äpplemos* bredvid en annan burk med *äppelmos*. Båda formerna är lika riktiga, även om *äppelmos* säkert är den vanligaste. Gissningsvis går det två *äppelmosätare* på varje *äpplemosätare*.

Om man har gott om tid någon dag, kan man sätta sig med en postnummerkatalog och se hur *Äppelstigen/Äpplestigen* och *Äppelgatan/Äpplegatan* i stort sett följer det geografiska mönstret. Men inte helt konsekvent - ibland verkar stadsarkitekten eller den beslutande nämnden komma från en annan del av landet!

<https://frageladan.isof.se/visasvar.py?svar=55901> [2023-04-13]

<https://sverigesradio.se/artikel/4587534> [2023-04-13]

Frågor från förra veckan

SAOL

publicerad: 2015

över|mod·ig adjektiv ~t ~a
se även: **övermod**

Visa mer ⊕

¹av|sluta verb ~de ~t
1 slutföra; upphöra med
2 göra bokslut över

– Etymologi

[jfr d. *afslutte*, mnt. *afsluten*, holl. *afsluiten*, t. *abschliessen*]

– jfr **SLUTA AF, BESLUTA, O-AFSLUTAD, O-AFSLUTEN.**

Frågor från förra veckan

bisamhälle vs. bisyssla?

SAOL

publicerad: 2015

över|mod·ig adjektiv ~t ~a
se även: övermod

Visa mer 

Ett *prefix* är ett ordled som står först i ett ord och som inte kan fungera som eget ord. Betydelsen kan vara mer eller mindre tydlig.

¹av|sluta verb ~de ~t
1 slutföra; upphöra med
2 göra bokslut över

Dagens föreläsning

- Halvtidsutvärdering
- Konstituenter och konstituenttester
- Fraser
- Frastyper och frasstrukturer

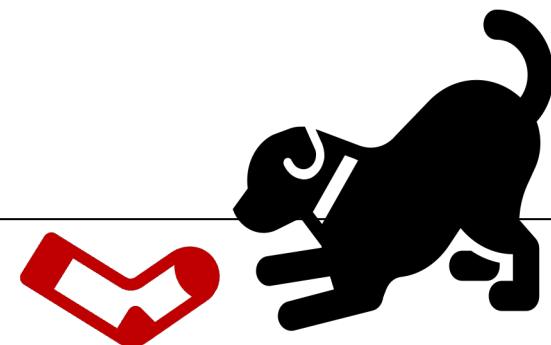
Halvtidsutvärdering

Konstituentter och konstituenttester

Konstituenter

Konstituent: ett ord eller en grupp ord som fungerar som en enhet

Den söta valpen hade snott de rena strumporna ifrån tvättställningen.





Mannen bet hunden

man → **man** (rot) + **en** (suffix)[bestämd betydelse] = mannen

bita → **bita** (rot) + [preteritum] = bet

(oregelbunden form) ~~bitade~~

hund → **hund** (rot) + **en** (suffix) [bestämd betydelse] = hunden



Konstituenttester

Hur kan vi identifiera vad som är en konstituent?

- Ersättning
- Frågeordsfrågor
- Flyttning

Ersättning

→ Den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden i torsdags .

Han bet den stackars hunden i torsdags.

Han = den galne mannen med den vilda blicken

Den galne mannen med den vilda blicken gjorde det i torsdags.

gjorde det = bet den stackars hunden

Den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden då.

då = i torsdags

Den galne mannen med den vilda blicken bet den i torsdags.

den = den stackars hunden

Frågeordsfrågor

→ Den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden i torsdags .

Vem bet den stackars hunden i torsdags?

Svar: den galne mannen med den vilda blicken



Vad gjorde den galne mannen med den vilda blicken i torsdags?

Svar: bet den stackars hunden

När bet den galne mannen med den vilda blicken den stackars hunden?

Svar: i torsdags

Vad bet den galne mannen med den vilda blicken i torsdags?

Svar: den stackars hunden

Flyttningar

- Det var den galne mannen med den vilda blicken som bet den stackars hunden i torsdags.
- Det var i torsdags som den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden.
- Det var den stackars hunden som den galne mannen med den vilda blicken bet i torsdags.
- ?Det var bet den stackars hunden som den galne mannen med den vilda blicken i torsdags.

Flyttningar

- Det var den galne mannen med den vilda blicken som bet den stackars hunden i torsdags.
- Det var i torsdags som den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden.
- Det var den stackars hunden som den galne mannen med den vilda blicken bet i torsdags.
- ?Det var bet den stackars hunden som den galne mannen med den vilda blicken i torsdags.

Flyttningar

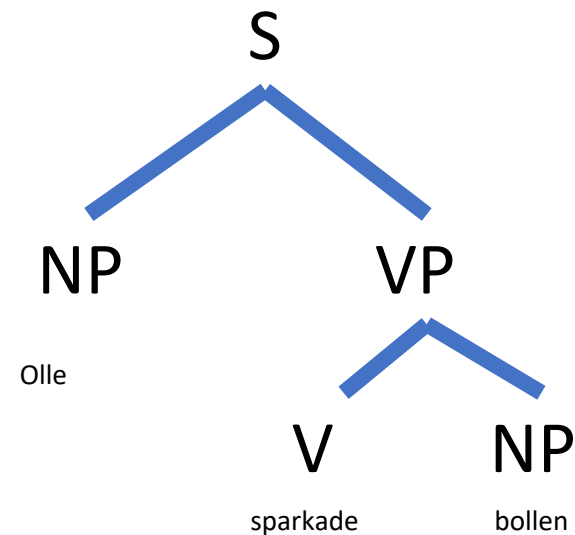
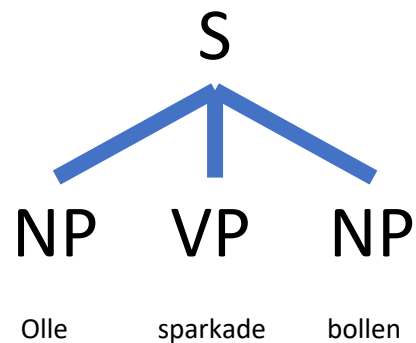
- Det var den galne mannen med den vilda blicken som bet den stackars hunden i torsdags.
- Det var i torsdags som den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden.
- Det var den stackars hunden som den galne mannen med den vilda blicken bet i torsdags.
- ?Det var bet den stackars hunden som den galne mannen med den vilda blicken i torsdags.

Flyttningar

- Det var den galne mannen med den vilda blicken som bet den stackars hunden i torsdags.
- Det var i torsdags som den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden.
- Det var den stackars hunden som den galne mannen med den vilda blicken bet i torsdags.
- ?Det var bet den stackars hunden som den galne mannen med den vilda blicken i torsdags.

Verbfras i snäv och vid bemärkelse

- Olle sparkade bollen (snäv bemärkelse)
- Olle sparkade bollen (vid bemärkelse)



Ve

- O
- O

Frågeordsfrågor

→ Den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden i torsdags .

Vem bet den stackars hunden i torsdags?

Svar: den galne mannen med den vilda blicken

Vad gjorde den galne mannen med den vilda blicken i torsdags?

Svar: bet den stackars hunden

När bet den galne mannen med den vilda blicken den stackars hunden?

Svar: i torsdags

Vad bet den galne mannen med den vilda blicken i torsdags?

Svar: den stackars hunden

Vilka är konstituenterna?

- Spåren leder mot den spanska solkusten.
- Jag har varit mycket stark.
- De övriga tre rödgrönrosa partierna planerar att stoppa förslaget.

Huvud

Mannen bet hunden.

ho ho ho

Den galne mannen med den vilda blicken bet den stackars hunden.

ho

ho

ho



Fraser

Fraser

Typ av fras beror på huvudordets ordklass

- Substantiv/pronomen som huvudord → nominalfras NP
- Verb som huvudord → verbfras VP
- Preposition som huvudord → prepositionsfras PP
- Adjektiv som huvudord → adjektivfras AdjP
- Adverb som huvudord → adverbfras AdvP

Fraser


Nominalfras en jättestor **presenning**

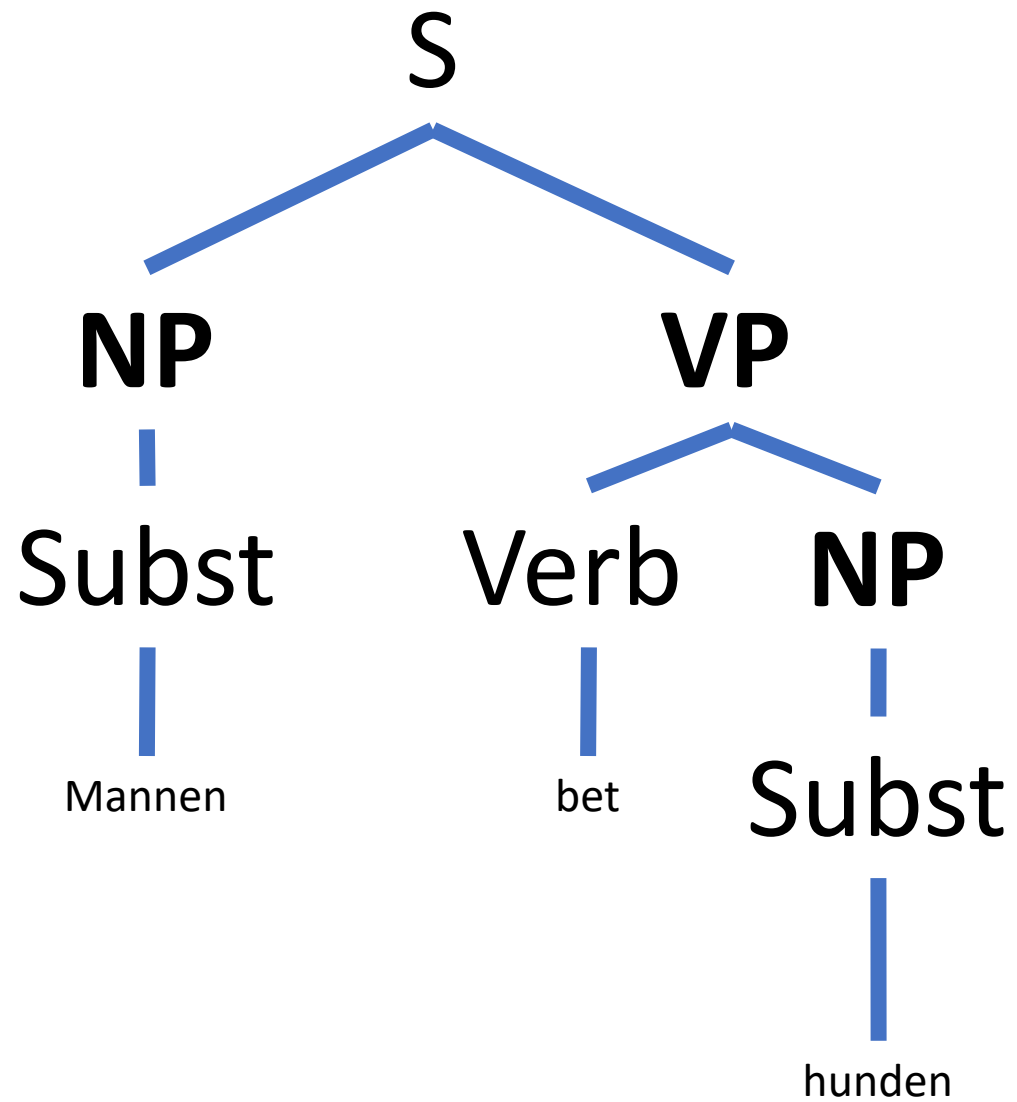
Verbfras kan ha **präglat**

Adjektivfras lite **sur**

Adverbfras oerhört **mycket**

Prepositionsfras **från** medeltiden


Obs!



Nominalfras

Nominalfras (NP)

	Art./Best.attr.	Förbestämning	Huvud	Efterbestämning
			honom	
			Peter	
	den där		flickan	med rött hår
Jag minns	alla	fina varma	dagar	på landet
	en	bättre	historia	än den
	den	bästa	resan	som jag upplevt
	en	bra	resa	

NP: Framförställda attribut

- Artiklar
- Bestämmarattribut
- Adjektivattribut
- Genitivattribut
- Måttsattribut

NP: Artiklar

(8) **en** **flicka**
 obest. art. ho

(9) **den** **röda** **bilen**
 best. art. ho

NP: Bestämmarattribut

(10) **den där/den** **bilen**
best.attr. ho

(11) **två** **brädor**
best.attr. ho

NP: Adjektivattribut

(12) **min**

lilla

adj.attr.

vän

ho

(13) **det**

väldigt stora

adj.attr.

havet

ho

NP: Genitivattribut

(14) **min** **lilla** **vän**
gen.attr. ho

(15) **Kalles** **bok**
gen.attr. ho

NP: Måttsattribut

- (16) ett glas **vin**
 måttsattr. ho
- (17) en meter **tyg**
 måttsattr. ho
- ett 30-tal **färger**
 måttsattr. ho

NP: Efterställda attribut

- Prepositionsattribut
- Satsattribut
- Adverbattribut
- Apposition

NP: Prepositionsattribut

(18) **huset** **vid havet**
ho prep.attr.

(19) **tanken** **på att han skulle sitta ensam**
ho prep.attr.

NP: Satsattribut

(20) **pojken** **som jag känner**
ho satsattr.

(21) **frågan** **om vi skulle klara det**
ho satsattr.

NP: Adverbattribut

(22) **mannen** **där**
ho advattr.

(23) **vägen** **hem**
ho advattr.

NP: Apposition

(24) **Lisa, sedan många år läkare på US**
ho apposition

Verbfras

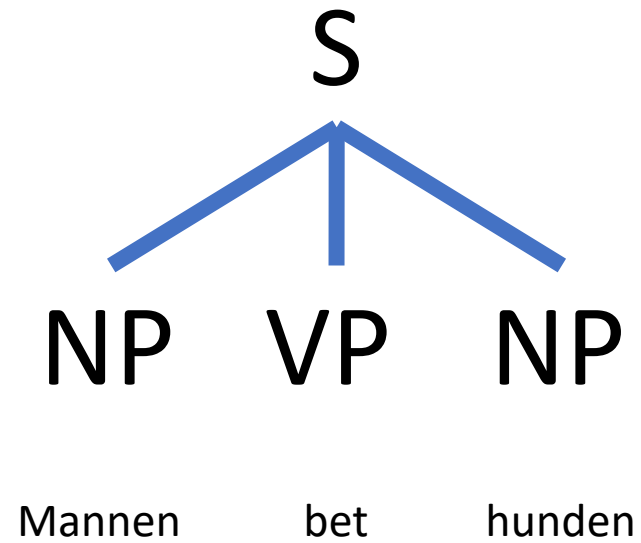
Verbfras

	Hjälpverb		Huvudverb
			sjunker
		har	sjunkit
		hade	sjunkit
		kommer att	sjunka
Skeppet	skulle	komma att	sjunka
	ska	ha	sjunkit
	skulle	ha	sjunkit
	kommer att	ha	sjunkit
	kan komma att	ha	sjunkit

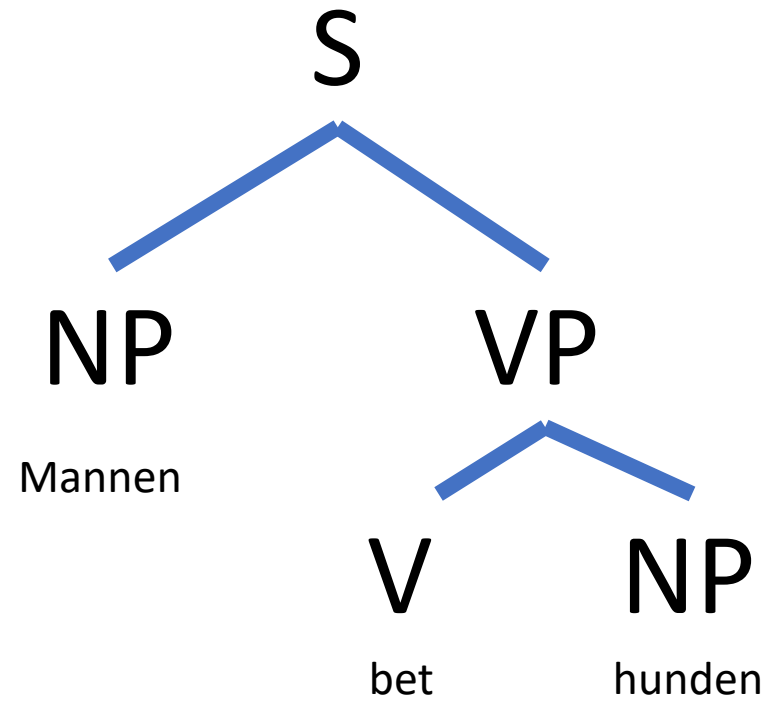
Verbfras

(25)	(Flickan)	skulle	ha	kunnat	stanna.
		hjälpverb	hjälpverb	hjälpverb	huvud
		finit	infinit	infinit	infinit

Verbfras i snäv bemärkelse

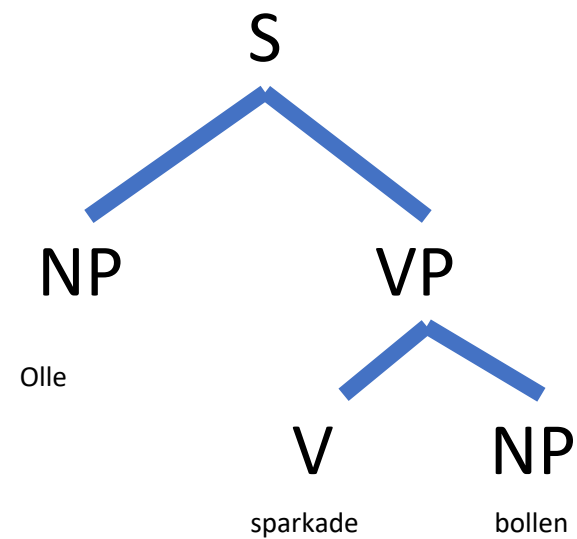
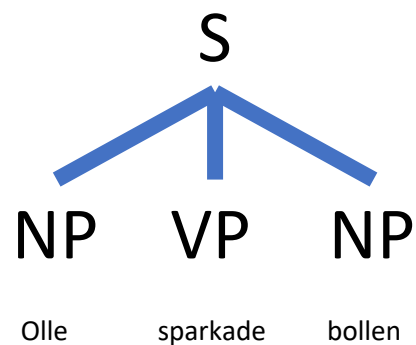


Verbfras i vid bemärkelse



Snäv och vid bemärkelse

- Olle sparkade bollen (snäv bemärkelse)
- Olle sparkade bollen (vid bemärkelse)



Betydelse av verb + komplement

- Han spelar piano.
- Han spelar en massmördare.

Adjektivfras

Adjektivfras

	Förbestämning	Huvud	Efterbestämning
		behagligt	
Vädret var	för	varmt	för att vara njutbart
	otroligt	kallt	
		bra	nog

AdjP: Framförställda bestämningar

(28) **mycket stark**
gradadvl ho

(29) **helt uttröttad**
gradadvl ho

AdjP: Efterställda bestämmningar

- Se Josefsson s.123

farlig **för sin omgivning**

ho bunden advbl

helt **överlägsen** **sin bror**

gradadvbl ho efterställt objekt

Adverbfras

Adverbfras

	Förbestämning	Huvud	Efterbestämning
		igår	
Jag pratade med honom	ganska	ofta	
		nu	precis
	så	tydligt	jag kunde

Adverbfras

- (30) **(Doris sprang)** **mycket** **snabbt.**
 gradadvl. ho
- (31) **(Melker saltade)** **kraftigt**
 ho

Adverbfras

Doris har

naturligtvis

kanske

inte

kunnat springa snabbt

AdvP

AdvP

AdvP

Prepositionsfras

Prepositionsfras

	Preposition	Rektion
	för	ett samtal
Jag träffade henne	vid	kiosken
	på	lördagen
	av	en händelse

Prepositionsfras

Var tog den vägen?

- Den flög över taket.
- Den flög över.
- *Den flög taket.

Var ska jag göra av den?

- Lägg den i lådan
- Lägg den i
- *Lägg den lådan

Frasstruktur

Frasstruktur

Nominalfras, adjektivfras, adverbfras

- förbestämning + huvudord + efterbestämning

Prepositionsfras

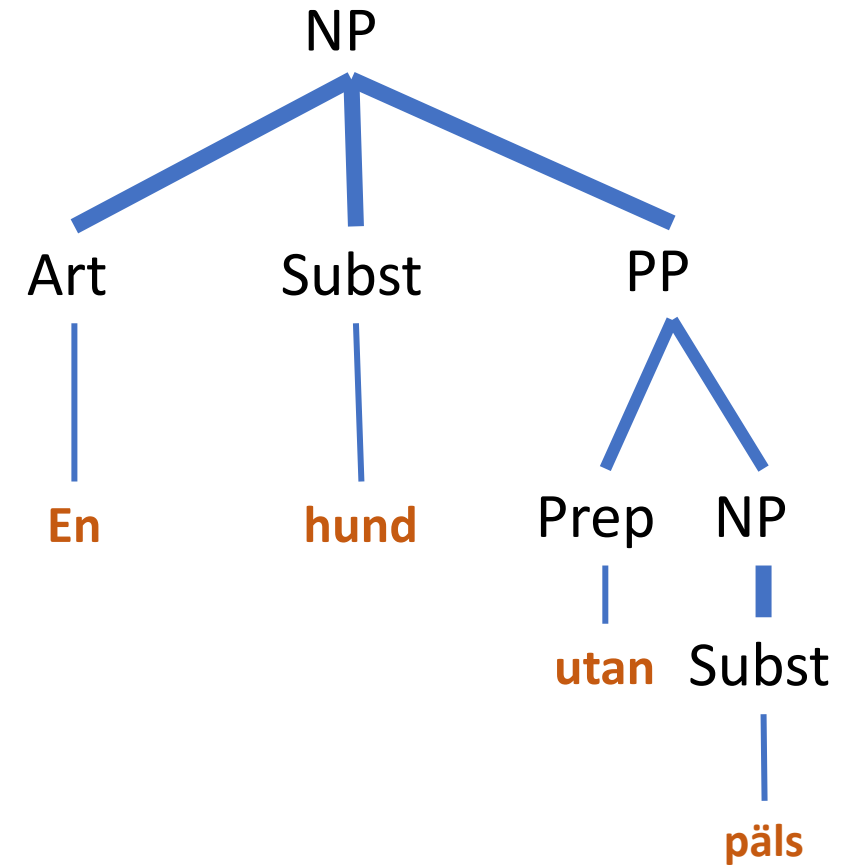
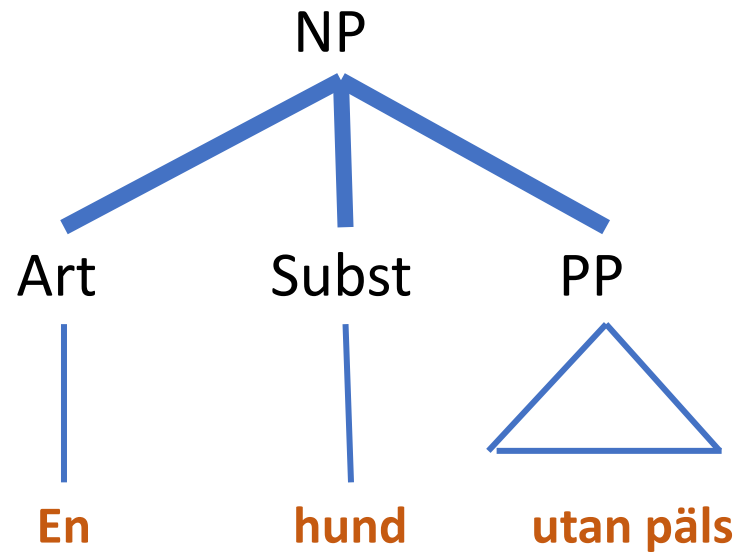
- förbestämning + preposition + rektion
 - *mitt i tavlan*
 - *strax utanför Linköping*
 - *precis på pricken*

Frasstruktur

Verbfras

- snäv VP: hjälpverb + huvudverb
- vid VP: hjälpverb + huvudverb + komplement

Analys på olika nivåer



Form- och funktionsanalys

Funktion	→	Artikel	Huvudord	Efterbestämning/Prepositionsattribut
		En	hund	utan päls
Form	→	Artikel	Substantiv	Prepositionsfras

Analysuppgift

- (32) Polisen söker tre gärningsmän.
- (33) Birgitta fick en liten svamp i citronträdets kruka.
- (34) Alla byggare har plötsligt insjuknat.

(32) Polisen söker tre gärningsmän.

(33) Birgitta fick en liten svamp i citronträdets kruka.

(34) Alla byggare har plötsligt insjuknat.

Några klurigheter...

Partikelverb

Han tog av gröten (från spisen)

partikelverb + nominalfras

Han **tog** av gröten (för att smaka)

verb + prepositionsfras

Diskontinuerliga fraser

Prepositionsfraser

- Jag vill titta på den här klänningen genast!

prep + NP (reaktion)

- Den här klänningen vill jag titta på genast!

NP(reaktion)

prep

Vad vill du titta på?

Diskontinuerliga fraser

Verbfraser (snäv)

- Du har träffat honom.
- Har du inte träffat honom?

Rekursivitet

- Mannen som bet hunden är galen.
- Som bet hunden

Nästa föreläsning

- Satsdelar, huvud- och bisatser
 - Vilken funktion olika **fraser** har i **satsen** = **satsdelar**

Tack för idag!